

*Nenad Hardi Vitorović*POJASNILO
OB SCHLEITHEIMSKI VEROIZPOVEDI

O anabaptistih 16. stoletja in skupini švicarskih bratov, v kateri je nastal tukaj prevedeni tekst, je v št. 3-4 naše revije pisal Gorazd Andrejč. V poglavju o verovanjih anabaptistov in doktrini o ločitvi cerkve in države je vsebinsko predstavil tudi *Schleitheimsko veroizpoved* oz. *Schleitheimske člene*. Zato tukaj le nekaj besed o nastanku in opozorilo glede samega naslova. Kljub splošno razširjenemu poimenovanju, ki ga ohranjamo, pravzaprav ne gre za celovito veroizpoved, ampak, kakor izraža tudi njen izvirni naslov, za dokument o doseženem soglasju glede sedmih točk, v obliki in s funkcijo okrožnice, katere namen je konsolidacija gibanja oz. cerkve. Ni namreč poskus, izraziti temeljna prepričanja, temveč določene, v tistem trenutku za preganjano skupnost izjemno aktualne »posebnosti«. Gre torej bolj za nekakšen cerkveni red kakor za veroizpoved. Med glavnimi voditelji gibanja sta bila neposredni Zwinglijev učenec Konrad Grebel in benediktinski menih Michael Sattler, ki so ga Luthrove in Zwinglijeve eksegeze Pavlovih pisem prepričale, da je zapustil meništvo in postal pridigar-reformator. Edino za Felixa Mantza bi bilo morda mogoče trditi, da je bil teološko nekoliko bližje predreformacijskim gibanjem za prenovo cerkve, a tudi on se je zgodaj (1522) pridružil Zwinglijevemu krogu. Jürgen Blaurock, duhovnik iz Linza, je v Zürich prišel pozneje (1525), in sicer z namenom, da bi srečal Zwinglija. Bil je tudi že poročen, kar pomeni, da je reformacijo že dejavno spremljal. Vsaj jedro skupine so torej tvorili izobraženi in razgledani ljudje, trdno vpeti v splošno reformacijsko dogajanje, ki so ga skušali tudi sooblikovati.

Do razhajanj s Zwinglijem je sprva prihajalo zaradi praktičnih, ne pa vsebinskih razlogov. Zwingli je bil namreč veliko previdnejši v

odnosu do mestnih oblasti, skušal jih je postopoma pridobiti za reformacijo, radikalna skupina pa je terjala takojšnjo odpravo desetine, celibata, češčenja svetnikov, vključno s podobami, in maše. Do prvega resnejšega konflikta je prišlo oktobra 1523, ko je Zwingli oblastem prepustil določitev rokov za odpravo podob (slik in kipov). Tudi glede krsta otrok naj bi Zwinglijevo začetno stališče bilo podobno, je pa na to temo v začetku 1524 prvi javno pridigal nekdanji duhovnik Wilhelm Rößli (ki se je aprila 1523 kot prvi nekdanji celibatnik v Zürichu poročil, medtem ko se je Zwingli iz previdnosti šele leto pozneje). V odziv na njegovo pridigo nekaj družin (med njimi tudi Greblova) ni dalo krstiti svojih v tem letu rojenih otrok.

Leta 1524 se je skupina, ki je sicer še vedno skušala vplivati na Zwinglija in druge v mestu, začela tudi samostojno dobivati pod Grebllovim vodstvom pri Andreasu Castelbergerju in je postala znana kot »Castelbergerjev bralni krog«. Poskušali so vzpostaviti stike z drugimi reformatorji, vendar neuspešno. Čisto na kratko jih je obiskal Andreas Bodenstein (doktor Karlstadt), Luther jim na pismo ni odgovoril, prejeli naj bi le ustno zagotovilo, da jim ne nasprotuje, pismo Thomasu Müntzerju pa je nevročeno prispelo nazaj in je ohranjeno v Grebllovi zapuščini. Gre za zelo pomemben dokument, saj dodatno priča o tem, da Müntzerja osebno sploh niso poznali in da se niso mogli oblikovati pod njegovim vplivom, kakor je pozneje trdil Bullinger. S tem jih je predstavil kot Zwinglijevi reformaciji tuj pojav, katerega so v zgornje Porenje in okoliške dežele zanesli saški »zanesenjaki« in prevratniki. Ta teza in z njo povezano vrednotenje züriških radikalcev sta bila izjemno vplivna, saj je Bullinger veljal za (sicer mladega) očividca dogodkov, o »prekrščevalcih« pa je izdal dve monografiji (1535 in 1560), ki sta bili prevajani in brani po vsej Evropi in tudi v Britaniji. Nadalje priča pismo Müntzerju tudi o tem, da *Schleitheimska veroizpoved* ni bila poskus distanciranja od kmetov in drugih upornikov po propadu upora, kakor je tudi bilo mogoče slišati v drugi polovici 20. stoletja. Nasprotno: iz tega poskusa komunikacije, ki je datirano septembra 1524, torej preden se je kmečka vojna dodobra razvnela, je razvidno, da povsem jasno zavračajo uporabo sile (meča) in da se z Müntzerjem nasploh le v malo čem strinjajo (pozdravljajo, seveda, njegovo zavračanje krščevanja

otrok). Pravzaprav ga predvsem svarijo in opozarjajo. Najprej se spotaknejo ob novico, da je v nemščino prevedel latinsko mašo in da jo njegovi pojejo. Sami razumejo Pavlove besede iz Ef 5,19 in Kol 3,16 v smislu, da *Pismo* prepoveduje petje na glas. Naravnost šokiralo pa jih je poročilo, da je izdelal in v cerkvi postavil kamnite plošče (z zapovedmi). Opozorijo ga, da so v novi zavezi dane mesene plošče srca (Ezk 36). Sledi nasvet, ki preide tudi na temi izobčenja in uporabe »meča« (sile):

Deluj z besedo in krščansko skupnost izgrajuj s pomočjo Kristusa in njegovih vodil, kot so postavljena v Mt 8 in izpeljana v apostolskih pismih. Uveljavljaj jih z resnostjo, ob skupni molitvi in postu, v skladu z vero in ljubeznijo, brez zapovedi in prisile. Tako bo Bog tebi in tvojim ovcam pomagal k vsej razsodnosti, petje in plošče pa bodo opuščene. V *Pismu* je namreč več kot dovolj modrosti in nasveta, kako vse stanove in vse ljudi učiti, kako jim vladati, jih usmerjati in narediti pobožne. Kdor pa se noče poboljševati, kdor noče verjeti in se upira Božji besedi in delovanju, kdor torej vztraja [v grehu], takega je treba, potem ko sta mu oznanjena Kristus in njegova beseda, njegovo vodilo, in je opomnjen s tremi pričami in skupnostjo, takega – to razgllašamo iz Božje besede – se ne sme ubiti, temveč ga je treba obravnavati kot pogana in cestninarja in ga pustiti. Tudi evangelija in teh, ki ga sprejmejo, naj ne varujejo z mečem, niti sami naj se ne, kot smo od brata slišali, da meniš in učiš. Pravi, verni kristjani so ovce med volkovi, ovce za zakol. V tesnobi in stiski, potrtosti, preganjanju, trpljenju in smrti morajo biti krščeni, v ognju preizkušeni, očetnjave večnega počitka pa ne dosežejo z morjenjem telesnih, temveč duhovnih sovražnikov. (Grebel et al., v: von Muralt in Schmid 1954)

Jeseni 1524 si je Castelbergerjev bralni krog na t. i. »storkovih pogovorih« v majhnem, zaprtem krogu, prizadeval prepričati in pridobiti Zwinglija proti krščevanju otrok. Pogovori so se izjalovili. Decembra 1524 je Zwingli v svojem spisu *Wer Ursach gebe zu Aufruhr, wer wahren Aufrührer seien etc.* že argumentiral v prid krščevanja otrok, češ da se ga lahko razume kot novozavezno vzporednico starozavezni obrezi, kot znamenje zaveze torej. Felix Mantz pa je mestnemu svetu poslal svojo *Protestacijo in apologijo (Protestation und Schutzschrift)*, v

kateri ugovarja tudi Zwinglijevim posrednim namigom, da naj bi bili on in njegovi somišljeniki uporniki. Mestni svet je sklical javno disputacijo, na kateri Mantz, Grebel in Roubli 17. januarja 1525 prvič javno razlagajo svoje prepričanje o zmotnosti krščevanja, ko disputirajo s Zwinglijem, toda mestni svet slednjega razglasi za zmagovalca. Sprejet je bil tudi odlok, da morajo družine, ki še niso krstile svojih otrok, to storiti v osmih dnevih ali pa zapustiti mesto.

21. januarja 1525 sta Grebel in Mantz dobila prepoved nadaljnega poučevanja. Istega večera naj bi se (po pozneje pisanih kronikah hutteritov) njun krog srečal pri Mantzu in tam naj bi Jörg Blaurock prosil Grebla, da ga krsti, nato pa naj bi on krstil Grebla in druge navzoče. Takoj naslednje dni so vsekakor že začeli javno pridigati in vabiti ljudi, da se jim pridružijo. V glavnem so se razkropili v okoliška mesta, kjer jih niso osebno poznali, toda tako Mantza kot Grebla so vendarle večkrat prijeli in zaprli, Mantza prvič že marca. Toda gibanje je raslo, in to sredi divjanja »kmečke vojne«. Vsaj od novembra 1525 pa je v njem deloval tudi Michael Sattler. Decembra 1526 je Sattler v Strasbourgu skušal doseči osvoboditev zaradi popolnega zavračanja »meča« (radikalnega pacifizma) priprtih krščevalcev. Skoraj zagotovo je še gojil tudi zadnji kanček upanja, da bo nemara le pridobil tamkajšnje reformatorje za sodelovanje. Brez uspeha, čeprav sta Martin Bucer in Wolfgang Capito bila načelno zelo odprta in do Sattlerja posebej prijazna. Je pa v pisni korespondenci z njima argumentiral enako kot v *Schleithemskih členih*, zato ni dvoma, da je člene na zborovanju predlagal prav on. Ta čas so v okolici Züricha ponovno prijeli Felixa Mantza (3. decembra). Tokrat so ga pod obtožbo uporništva, zarotniškega združevanja proti mestnim oblastem itd. obsodili na smrt z utopitvijo. Obsodba je bila izvršena 5. januarja 1527 v reki Limmat v Zürichu.

Sattler je v Schleithemu sklical nekakšno sinodo, na kateri so se 24. februarja zedinili glede pričujočih sedmih členov. Iz uvodnega nagovora je jasno, da člani niso namenjeni zgolj poudarjanju razlik do magistratnih reformatorjev, ampak tudi, če ne ravno predvsem obvladovanju notranjih odklonov in utrjevanju gibanja, ko je v času stisk in preganjanj ostalo brez prvotnih voditeljev (Grebel je marca 1526 pobegnil iz zapora, a je maja umrl za kugo). Že nekaj dni

pozneje, v mesecu marcu, je Sattler s soprogo in nekaterimi drugimi krščevalci padel v roke katoliškim oblastem v Horbu blizu Rottenburga. Sojenje se je zavleklo do maja. Moške ujetnike so obglavili, Sattlerjevo soprogo Margaretho utopili, njemu pa namenili posebno kruto kazen. Preden so ga upepelili na grmadi, so mu odrezali jezik, telo pa ščipali z žarečimi kleščami. Morda tudi zato, ker jih je v svojem poslednjem zagovoru posebno drzno izzval:

Če pride Turek, se mu ne bi smeli upirati. Kajti pisano je: »Ne ubij«. Ne bi se smeli braniti pred Turki in drugimi preganjalci, temveč bi morali na vso moč moliti in se okleniti Boga, da nas on ubrani in se mu on upre. Glede tega pa, da sem dejal: »Če bi se bilo prav vojskovati, bi šel raje v boj proti domnevnim kristjanom, ki pobožne preganjajo, jih lovijo in pobijajo; rajši kakor proti Turkom« – razlog je sledeč: Turek je pravi Turek, ki o krščanski veri ničesar ne ve. On je Turek po mesu. Vi pa, nasprotno, hočete biti kristjani. Ponašate se s Kristusom, pri tem pa preganjate njegove pobožne priče, in ste Turki po duhu. (Sattler, v: Leu in Scheiddeger 2004: 81 sl.)

Wolfgang Capito je iz Strasbourga 31. maja katoliške oblasti prosil za blago ravnanje s preostalimi člani skupnosti v Horbu in prošnjo utemeljeval s trditvijo, da Sattlerjevi krščevalci glede temeljnih krščanskih nauk ne zastopajo nikakršnih zmot. Še istega leta si strasbourško cerkveno vodstvo z Bucerjem na čelu dopisuje z nekoč lutrovskim, zdaj pa krščevalskim pridigarjem Jacobom Kautzom v Wormsu. Svarijo ga pred Hansom Denckom in mu za zgled postavljajo Sattlerja. Zagotavljajo mu, da slednjega štejejo za Kristusovega mučenca, ki je glede odrešenja, ki je po Kristusu, verjel in učil brez zmote.

Ni dvoma, da so *Schleithemski člani* ogromno prispevali k temu, da so krščevalci ob zgornjem Porenju in v Švici tudi brez vidnejših vodij lahko stali in obstali do pojavitve novih, kot sta Menno Simons in Jakob Hutter. Po drugi strani pa sta njena omejenost zgolj na pereče aktualne posebnosti in pomanjkanje eksplicitne veroizpovedne vsebine bržkone bili tista šibka točka, ki je omogočila, da so se poznejši voditelji v nekaterih pogledih vendarle tudi oddaljevali od

evangeljskega jedra, s katerim so prežeti tako pričujoči člani kot tudi drugi ohranjeni dokumenti švicarskih bratov. Vsekakor pa je danes jasno, da njihov vpliv ne seže le do neposrednih »potomcev«, tj. današnjih hutteritov, mennonitov in amišev, temveč, kot je v omejenem članku pokazal Andrejč, na začetek baptistov v 17. stoletju, na prvi primer državnosti v zgodovini Zahoda, ki ni vzpostavljala monopola določene religije, namreč kolonijo Providence, ki jo je na Rhode Islandu ustanovil Roger Williams, in prek njega bržkone tudi na Locka, Jeffersona, na prvi amandma in na temelje sodobne pluralistične družbe.

VIRI IN LITERATURA

Za prevod besedila v slovenščino:

Izvirni rokopis besedila ni ohranjen, je pa že leta 1527 (a najpozneje 1529) izšla prva natisnjena objava pri Petru Schöffnerju ml. v Wormsu. Faksimile je dostopen v: Leu, Urs B. in Christian Scheiddeger (ur.) (2004): *Das Schleithheimer Bekenntnis 1527: Einleitung, Faksimile, Übersetzung und Kommentar*, str. 33–47. Zug: Achijs Verlag. Leta 1533 je izšel isti tekst, dopolnjen s traktatom o ločitvi zakona, pri Jacobu Cammerlanderju v Strassburgu. Tretja nemška izdaja je izšla, dopolnjena s še nekaterimi krajšimi besedili, v majhnem priročnem formatu okoli leta 1550. To besedilo se zelo malo razlikuje od teksta v prvih dveh izdajah, razlike so ortografske narave. Vinko Ošlak je prevod pripravil na podlagi kritičnega prepisa tretje izdaje. Dostopno prek: http://museum-schleithheim.ch/taeufer_bekenntnis1.htm, 20. 8. 2012.

Za spremno pojasnilo:

Global Anabaptist Mennonite Encyclopedia Online. Dostopno prek: <http://www.gameo.org/>, 22. 8. 2012.

Leu, Urs B. in Christian Scheiddeger (ur.) (2004): *Das Schleithheimer Bekenntnis 1527: Einleitung, Faksimile, Übersetzung und Kommentar*. Zug: Achijs Verlag.

von Muralt, Leonard in Walter Schmid (ur.) (1524/1952): *Quellen zur Geschichte der Täufer in der Schweiz*. Band 1, str. 13-19. Zürich: S. Hirzel Verlag. Dostopno prek: [http://www.germanhistorydocs.ghi-dc.org/pdf/deu/Doc.46-GER-Thomas Müntzer_ge.pdf](http://www.germanhistorydocs.ghi-dc.org/pdf/deu/Doc.46-GER-Thomas_Müntzer_ge.pdf), 22. 8. 2012.

Yoder, John Howard (1973): *The Legacy of Michael Sattler*. Scottsdale, Pennsylvania: Herald Press.